

Skeiða- og Gnúpverjahreppur

Uppbygging á vatnsveitu

11.08.2026

UNNIÐ FYRIR:

Skeiða- og Gnúpverjahreppur

Skýrsla nr. 2026/059	Dags. Veldu dags. 11-08-2026	Dreifing ☒ Opin ☐ Lokuð
Heiti skýrslu / Aðal- og undirtitill Skeiða- og Gnúpverjahreppur. Uppbygging vatnsveitu		Upplag rafræn
		Fjöldi síðna 13
Höfundar Dagur Sigurðarson, Sigurður Sveinn Jónsson		Verkefnisstjóri Sigurður Sveinn Jónsson
Gerð skýrslu / Verkstig Lokaskýrsla		Verknúmer 25-0109
Unnið fyrir Skeiða- og Gnúpverjahrepp		
Samvinnuaðilar		
Lykilorð Vatnsból, vatnsverndarsvæði, vatnsveitur, Skeiða- og Gnúpverjahreppur		
		Undirskrift verkefnisstjóra
		Yfirfarið Katrín Ásta Karlsdóttir

Efnisyfirlit

1	Inngangur.....	4
2	Núverandi vatnsveita og vatnsból.....	5
2.1	Vörðufell	6
2.2	Lækjarbrekka	7
3	Tillögur að nýjum vatnsbólum	8
3.1	Vatnsból við Þjórsárholt	8
3.2	Vatnsból við Áshildarmýri.....	9
4	Áframhaldandi uppbygging	10
4.1	Áfangi 1	11
4.2	Áfangi 2	11
4.3	Áfangi 3	11
4.4	Áfangi 4	11
4.5	Áfangi 5	11
5	Heimildir.....	13

Myndaskrá

Mynd	1. Yfirlitsmynd sem sýnir afmörkun Skeiða- og Gnúpverjahrepps merkt með ljósblárrí línu ásamt helstu staðarheitum í nánasta nágrenni við hreppinn.	4
Mynd	2. Yfirlitsmynd af núverandi vatnbólum merkt með ljósbláum hringjum og skilgreindum vatnsverndarsvæðum.	5
Mynd	3. Vatnsból við Vörðufell. Sjálfrennandi lindir með skilgreindu vatnsverndarsvæði.	6
Mynd	4. Vatnsból við Lækjarbrekku. Sjálfrennandi lind með skilgreindu vatnsverndarsvæði.	7
Mynd	5. Tillaga að nýju vatnsbóli við Þjórsárholt ásamt tillögu að nýju vatnsverndarsvæði.	8
Mynd	6. Tillaga að nýju vatnsbóli við Áshildarmýri merkt með ljósbláum hring.....	9
Mynd	7. Skilgreining á vatnsverndarsvæði við Áshildarmýri úr greinargerð Árna Hjartarsonar frá 2006 (ÍSÖR-06250).....	10
Mynd	8. Möguleg vatnsveita eftir uppbyggingu. Lagnaleið tengir saman öll vatnsból sveitarfélagsins.	12

1 Inngangur

Skeiða- og Gnúpverjahreppur hefur rekið kaldavatnsveitu sem sinnir þéttbýlinu í Árnesi ásamt bændum og frístundahúsum í nágrenni veitunnar. Reglulegur vatnsskortur hefur komið upp í Árnesi í gegnum tíðina – aðallega af þeim sökum að dreifikerfi veitunnar hefur ekki undan álaginu. Vatnsveitufélagið Suðurfall hefur rekið vatnsveitu við Vörðufell sem þjónustar íbúum og rekstraraðilum í Brautarholti. Í ítarlegri greinargerð oddvita Skeiða- og Gnúpverjahrepps frá 27. október 2025 er saga vatnsveitufélagana Falls og Suðurfalls rakin – allt frá stofnun annars félagsins árið 1962 og fram til þess tíma er félagið var sameinað vatnsveitufélaginu Suðurfalli (stofnað 1972) árið 2004 og fram að aðalfundi Vatnsveitufélagsins Suðurfalls þann 3. mars 2025. Á þeim fundi var samþykkt einróma framkomin tillaga um að óska eftir því að hreppurinn tæki yfir rekstur vatnsveitufélagsins, ásamt öllum eignum, skuldum, réttindum og skyldum. Yfirlýstur tilgangur var að tryggja góðan rekstur veitunnar og uppbyggingu hennar, án nokkurs vafa með framtíðarhagsmunum alls sveitarfélagsins að leiðarljósi.

Í minnisblaði Haraldar Þórs Jónssonar (2025) oddvita er eindregið lagt til við sveitarstjórn Skeiða- og Gnúpverjahrepps að samþykkja að taka yfir Vatnsveitufélagið Suðurfall, allar eignir, skuldir, réttindi og skyldur en með því móti verið lagður grunnur að því að byggja upp öfluga kaldavatnsveitu í Skeiða- og Gnúpverjahreppi sem til framtíðar muni þjóna öllu íbúum sveitarfélagsins og rekstraraðilum, bæði í þéttbýli og dreifbýli. Á mynd 1 má sjá afmörkun Skeiða- og Gnúpverjahrepps ásamt helstu staðarheitum í nágrenni við hreppinn.

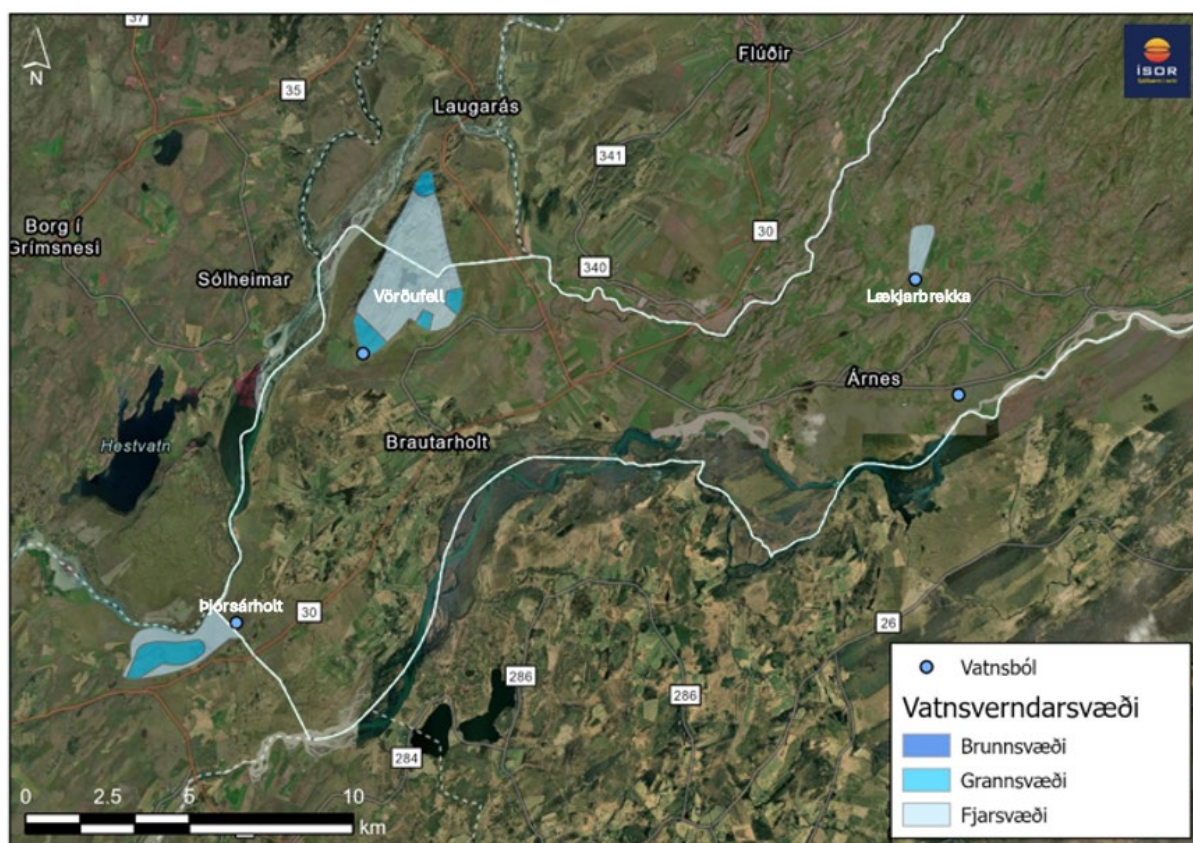
Mynd 1. Yfirlitsmynd sem sýnir afmörkun Skeiða- og Gnúpverjahrepps merkt með ljósblárrí línu ásamt helstu staðarheitum í nánasta nágrenni við hreppinn.

2 Núverandi vatnsveita og vatnsból

Í dag eru tvær vatnsveitur starfandi í Skeiða- og Gnúpverjahreppi. Vatnsveitufélagið Suðurfall rekur vatnsveitu sem vinnur úr vatnsbóli við Vörðufell og þjónustar íbúa og rekstraraðila í Brautarholti (sjá mynd 2). Skeiða- og Gnúpverjahreppur hefur rekið vatnsveitu sem sinnir þéttbýlinu í Árnosi, ásamt bændum og frístundahúsum í nágrenni veitunnar. Vatnslindin sem unnið er úr er í landi Lækjarbrekku, upp við Steinsholt (sjá mynd 2). Heildarlengd dreifikerfisins er í kringum 25 km, en lagnir hafa ekki verið hnitsettar til að fá nákvæma lengd dreifikerfisins.

Engir rennslismælar eru á Vörðufells-veitunni og staðsetning miðlunartanka er um 50-60 metra hærri en byggðin á Skeiðunum. Er veitan þess vegna með náttúrulegan þrýsting á milli 5-6 bar og eru því engar dælur sem háðar eru rafmagni nauðsynlegar til að halda uppi þrýstingi á kerfinu. Veitan er því óháð rafmagni eða varaafli til að halda uppi vatnsþrýstingi.

Yfir 130 notendur eru tengdir vatnsveitunni og þjónar hún íbúum í bæði dreifbýli og þéttbýli, bændum, matvælaframleiðendum, skóla, sundlaug og öðrum rekstraraðilum á svæðinu. Vatnsveitufélagið Suðurfall er skuldlaust og hefur nýverið keypt nýja 3,8 km langa 110 mm stofnlögn sem stendur til að leggja frá Lækjarbrekku að Árnosi.

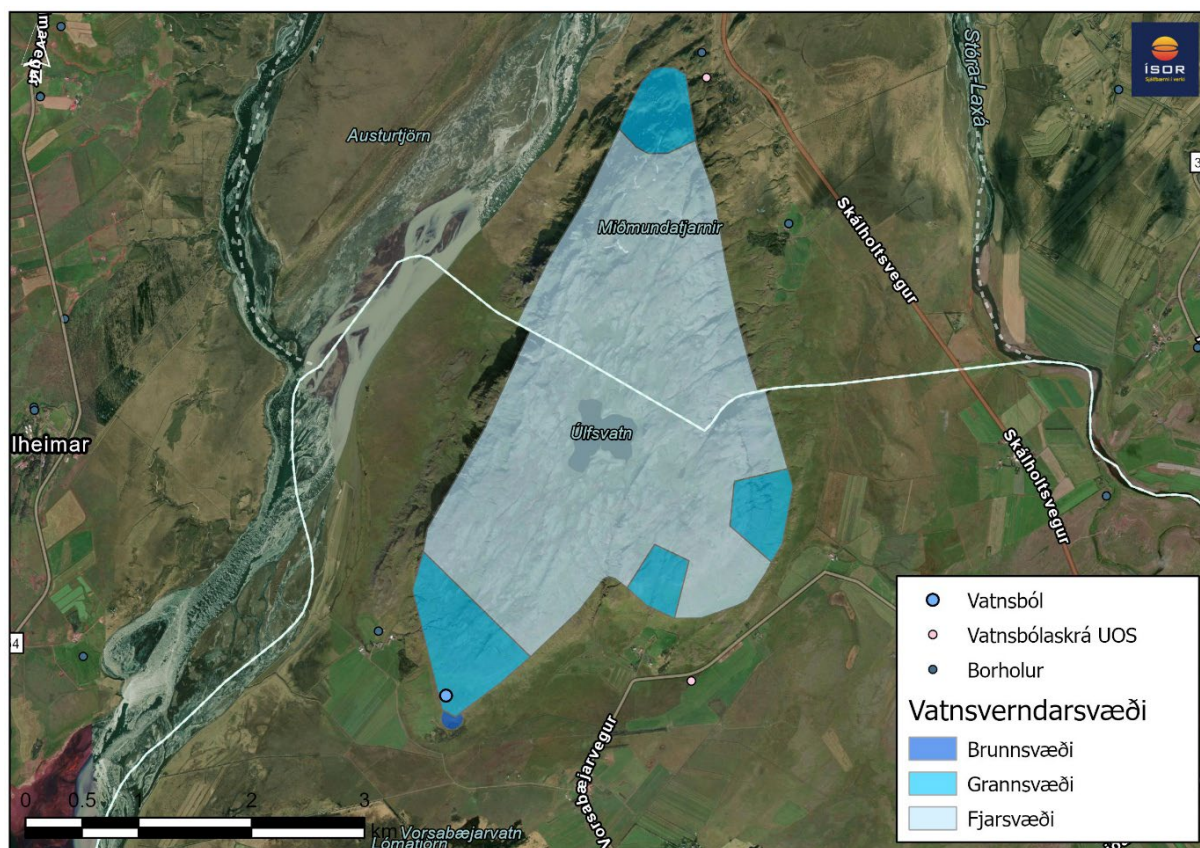

Mynd 2. Yfirlitsmynd af núverandi vatnbólum merkt með ljósbláum hringjum og skilgreindum vatnsverndarsvæðum.

2.1 Vörðufell

Vatnsbólínu í Vörðufelli hefur verið lýst í fyrri skýrslum og greinargerðum en aðallega þó í greinargerð Þórólfs H. Hafstað frá 2011 (ÍSÖR-11072).

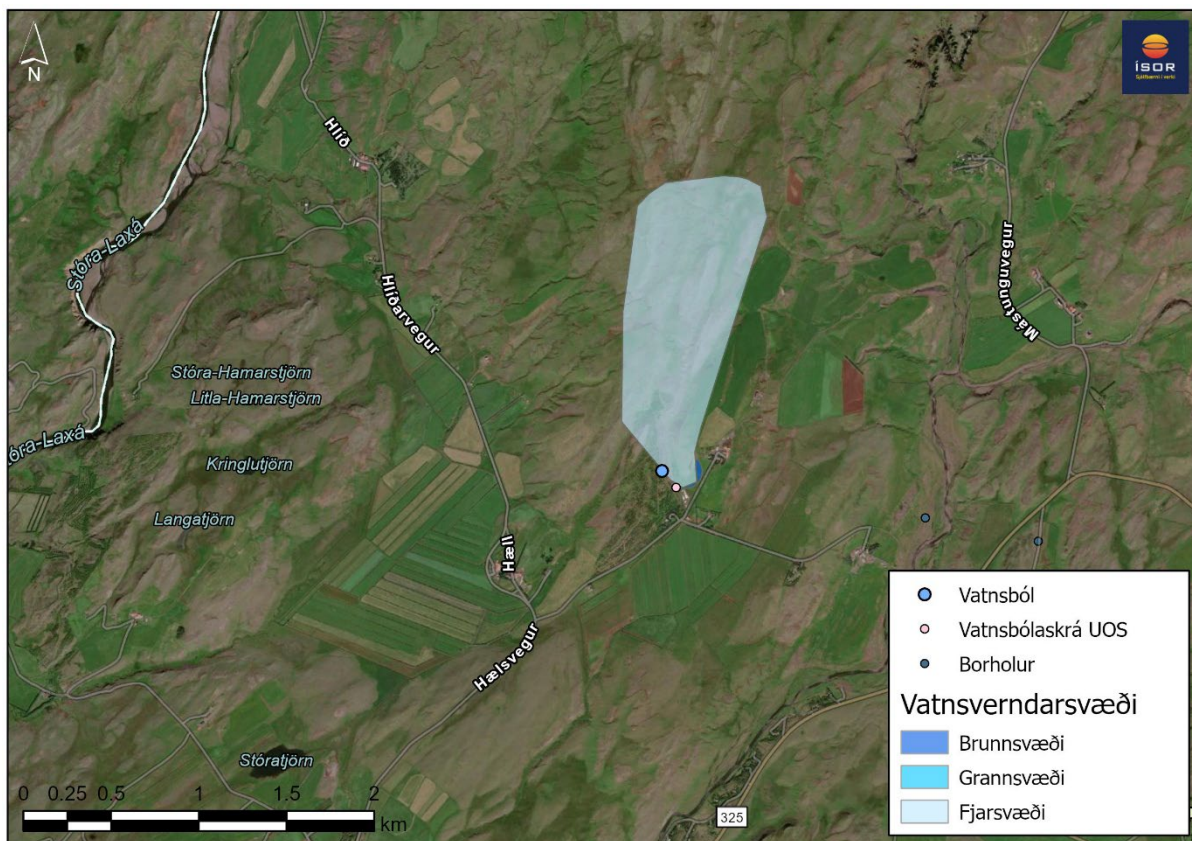
Uppbygging núverandi veitu Suðurfalls í Vörðufelli er með þeim hætti að vatnstaka er úr lindum í sunnanverðu fellinu, fyrst og fremst úr stórrí lind sem grafið var frá, klöppin hreinsuð og steipt upp þróa umhverfis (um 1,5 x 2,5 m). Frá því að fyrsta lindin var virkjuð hefur verið bætt við 5 brunnum á svæðinu til að fanga meira vatn úr smærri uppkomustöðum vatns. Flestir vatnstökustaðirnir eru með „hevert“ eða sögi og endi sögpípunnar er talsvert undir vatnsborði lindanna og því er hætt við að lofttappar myndist og rennsli tregðist ef vatnsborð fellur að ráði. Vatni úr lindunum er safnað í tvo steinsteipta miðlunartanka sem eru um 150-200 m neðar í hlíðinni og er hvor um sig um 30 m³ – og er því samanlagður forði miðlunartankanna 60 m³. Ekki er vitað nákvæmlega hversu mikið vatn næst úr lindunum á svæðinu en engir rennslímælur eru á kerfinu. Ekki er heldur vitað hversu mikil notkun er á vatninu en frá safntönkunum er vatnið sjálfrennandi og þrýstingur á veitu hjá notendum um 5-6 bar. Hiti vatnsins úr lindunum er um 6°C. Allar lagnir sem lagðar voru í upphafi voru PE plaströr frá Reykjarlundi. Heildarlengd veitukerfis er rúmlega 20 km. Stofnlögn eldri veitunnar er 50 mm og 32 mm að bæjum, en stofnæð nýrri veitunnar er 140 mm að fyrstu greiningu (3 km). Þaðan er hún 110 mm og minnkar eftir því sem fjær dregur. Að bæjum er hún víðast 40 mm.

Mynd 3. Vatnsból við Vörðufell. Sjálfrennandi lindir með skilgreindu vatnsverndarsvæði.

2.2 Lækjarbrekka

Skeiða- og Gnúpverjahreppur hefur rekið vatnsveitu fyrir þéttbýlið í Árnasi ásamt býlum og frístundahúsum í nágrenninu. Vatnstakan er úr lind í landi Lækjarbrekku og Steinsholts sem sprettur fram í gildragi sem skerst inn í mikið brotna ríólítbreksíu. Hiti vatnsins úr lindinni var í september 2025 mældur um 7,1°C. Frá dæluhúsi nærri lindinni og að miðlunartönkum við Árnas liggur 50 mm PE lögn sem er fjarri því að fullnægja vatnspörf við vissar aðstæður. Til stendur að skipta þeirri lögn út fyrir 110 mm PE lögn og mun þá flutningsgeta aukast margfalt.

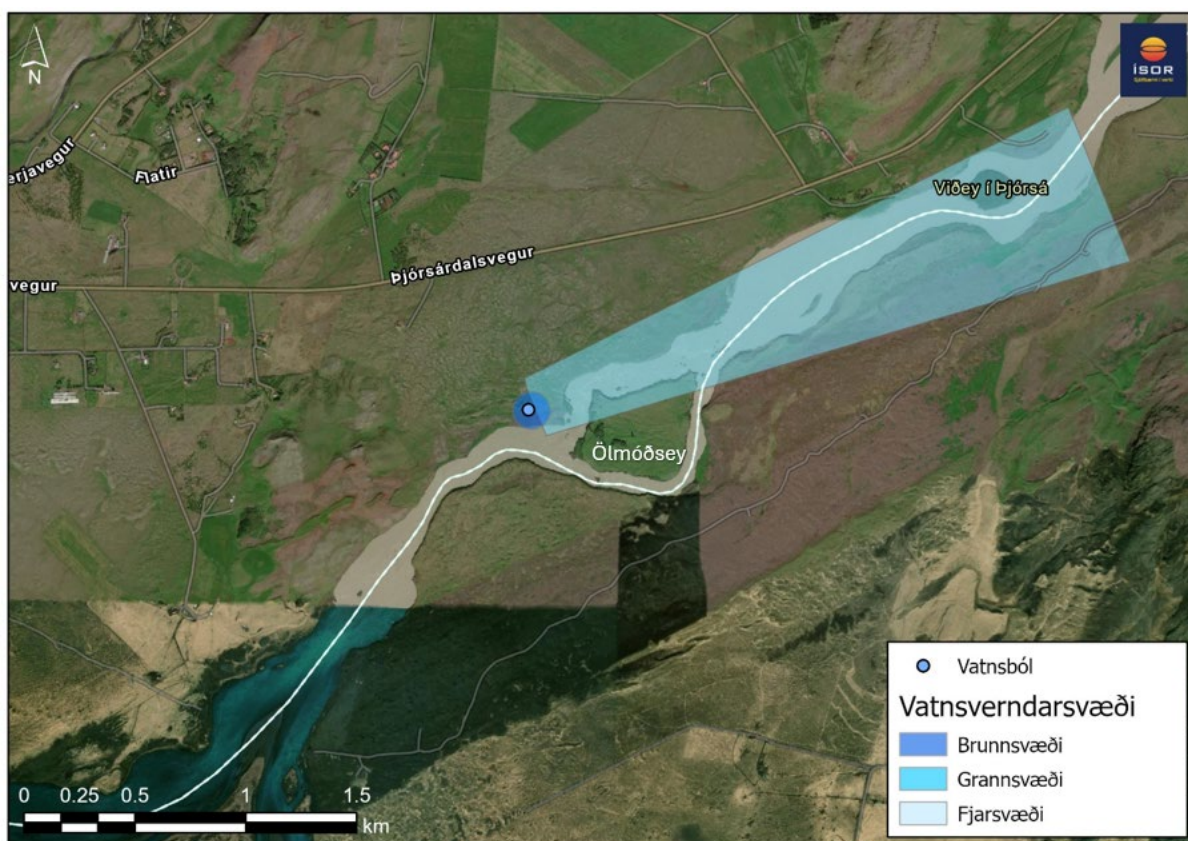
Mynd 4. Vatnsból við Lækjarbrekku. Sjálfrennandi lind með skilgreindu vatnsverndarsvæði.

3 Tillögur að nýjum vatnsbólum

3.1 Vatnsból við Þjórsárholt

Í greinargerð Árna Hjartarsonar frá 2009 (ÍSÖR-09094) er staða vatnsöflunar fyrir Árnes og nágrenni reifuð og tilgreindir tveir kostir til að bæta öflun vatns. Kostir og gallar eru metnir og staður suðaustan Þjórsárhólts talinn óheppilegur vegna jarðhitaáhrifa í grunnvatni. Hinn staðurinn er í hrauninu austan Þjórsárhólts. Staðsetning borholu má ráðast af aðstæðum á staðnum en stungið upp á stað um 130 m upp af ánni gegnt neðri enda Ölmóðeyjar í um 90-95 m hæð yfir sjó (sjá mynd 5). Lagt er til að bora tvær 7" holur með um 20-40 m fjarlægð á milli. Tillaga að brunnsvæði og grannsvæði vatnsbóls er sýnd á mynd 5. Í skýrslu ISÖR-09094 er einnig að finna hnit hornpunkta vatnsverndarsvæðisins. Holurnar skulu einungis ná niður úr Þjórsárhrauninu, þær skulu vera fóðraðar til botns og fóðringin götuð eftir á í samræmi við aðstæður í holunni (kargalög, gropin lög). Efstu göt eiga að vera 4 m undir grunnvatnsborði.

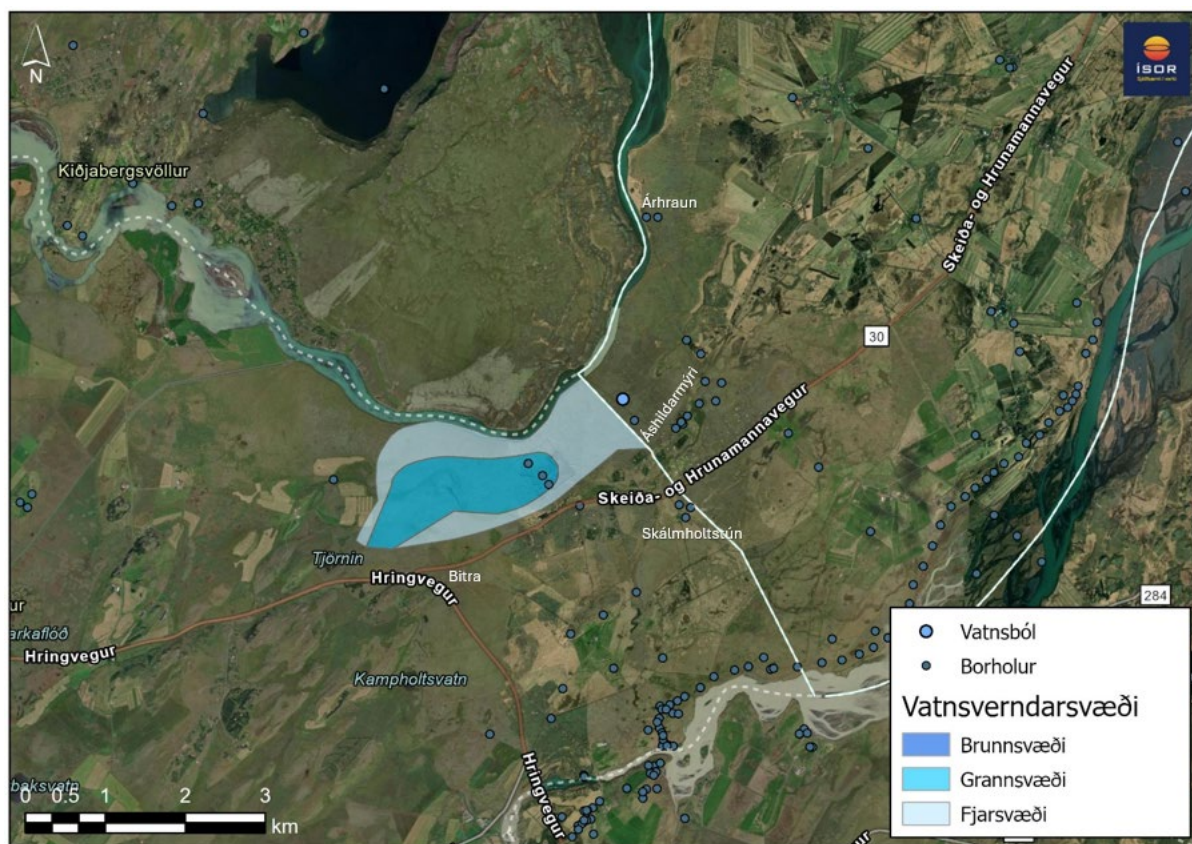
Lagt er til að sveitarfélagið leggi fram tillögu að breyttu skipulagi og skilgreini vatnsverndarsvæði þegar holurnar hafa verið boraðar og prófaðar.

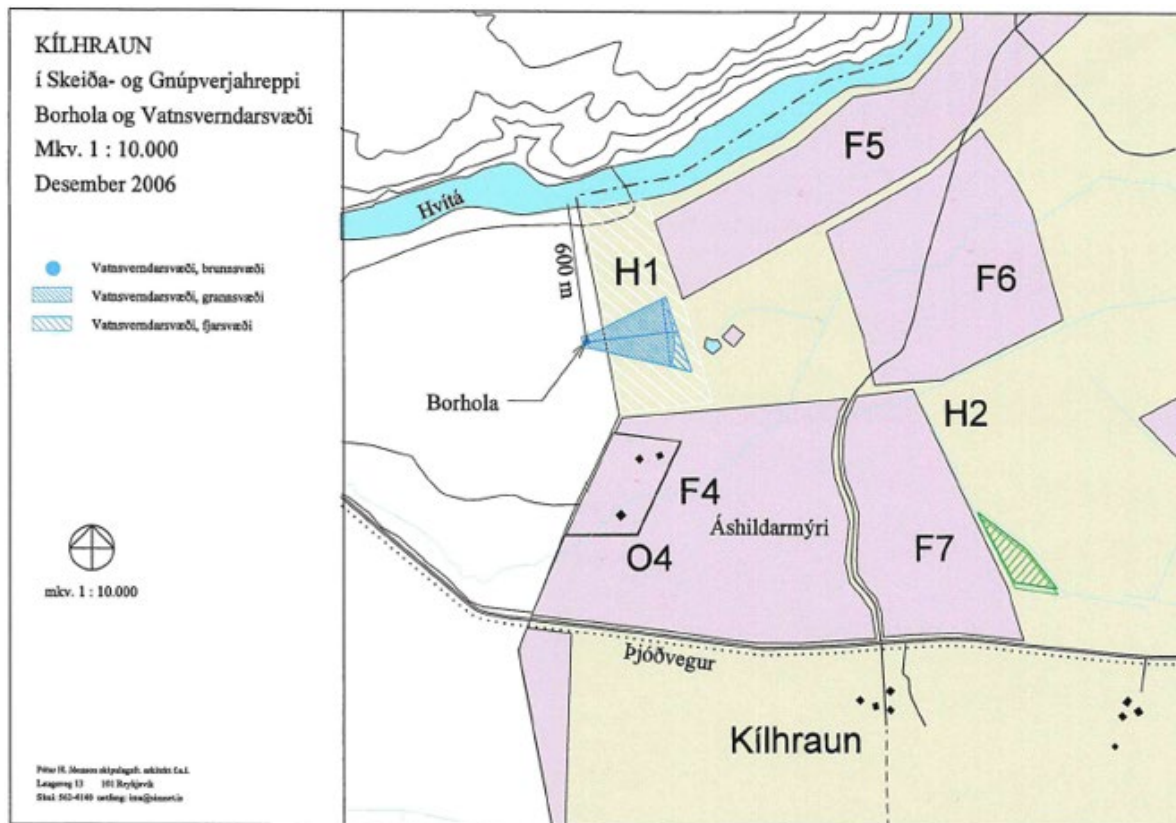
Mynd 5. Tillaga að nýju vatnsbóli við Þjórsárholt ásamt tillögu að nýju vatnsverndarsvæði.

3.2 Vatnsból við Áshildarmýri

Í greinargerð Árna Hjartarsonar frá 2006 (ÍSOR-06250)) er fjallað um efnagreiningar vatns úr fjórum holum sem voru boraðar í Þjórsárhraunið við Áshildarmýri og við Skálmholtstún. Þar kom í ljós að grunnvatnið var víða járnmengað að undanskildum holum sem eru staðsettar í farvegi ferskari grunnvatnsstraums í hrauninu á vestanverðum Skeiðum. Sú kenning byggir á sýnum úr borholum í gjá hjá Bitru og Árhrauni sem sýndu lítinn sem engan járnstyrk. Því er svæði um 300-400 metrum frá bökkum Hvítar talið heppilegt til vatnstöku þar sem talið er að svæðið sé ekki járnmengað (mynd 6). Einnig er lagt til að vatnsverndarsvæði verði skilgreint á stað sem sýndur er á mynd 7 og þar verði vatnstökuhola staðsett. Í greinargerðinni er einnig gerð grein fyrir því hversu stórt vatnsverndarsvæðið þarf að vera til að tryggja öryggi vatnsbólsins gegn utanaðkomandi mengun.

Mynd 6. Tillaga að nýju vatnsbóli við Áshildarmýri merkt með ljósbláum hring.

Mynd 7. Skilgreining á vatnsverndarsvæði við Áshildarmýri úr greinargerð Árna Hjartarsonar frá 2006 (ÍSÖR-06250).

4 Áframhaldandi uppbygging

Í minnisblaði Haraldar Þórs Jónssonar (2025), oddvita Skeiða- og Gnúpverjahrepps frá 27. október 2025 er eins og komið hefur fram, lagt til við sveitastjórn Skeiða- og Gnúpverjahrepps að samþykkja að taka yfir Vatnsveitufélagið Suðurfall, allar eignir, skuldir, réttindi og skyldur, en með því móti verði lagður grunnur að því að byggja upp öfluga kaldavatnsveitu í Skeiða- og Gnúpverjahreppi. Rekstur sveitarfélagsins á sameiginlegri vatnsveitu stuðlar að bættum og öruggari rekstri og tryggi íbúum og atvinnurekendum aðgang að nægu hreinu vatni.

Í fyrrnefndri greinargerð er því haldið fram að helstu takmarkanir við nýtingu vatns hafi í gegnum tíðina verið í dreifikerfi veitunnar. Framkvæmdir við stækkun stofns að vatnstönkum fyrir ofan Árnes hafa klárast og hefur flutningsgeta frá vatnsbólinu í miðlunartankana áttfaldast og ætti því reglulegur vatnsskortur sem upp hefur komið í Árnesi að vera úr sögunni.

Áframhaldandi uppbygging er nauðsynleg til að tryggja framtíð vatnsveitu sveitarfélagsins og mikilvægt er að halda áfram með öfluga vatnsveitu sem liggja þvert í gegnum sveitarfélagið og tryggi íbúum og rekstraraðilum aðgang að öruggu neysluvatni.

Vatnsbólín í Vörðufelli og Lækjarbrekku eru sjálfrennandi, og hafa náttúrulegan þrýsting inn á kerfið á bilinu 5-6 bör. Þetta gerir það að verkum að ekki er þörf á dælum til að viðhalda þrýstingi á kerfinu. Veitan er því óháð rafmagni eða varaafli til að ganga. Ný vatnsból í Þjórsárholti og Áshildarmýri væru með dælum sem myndu dæla inn á kerfið eftir þörfum og minnka þ.a.l. líkur á vatnsskorti þegar sem mest nýting er.

Hugmyndir hafa kviknað um að tengja saman núverandi vatnsból í Vörðufelli og Lækjarbrekku - og þau nýju vatnsból sem hafa verið lögð til í Þjórsárholti og Áshildarmýri.

Uppbygging vatnsveitunnar, lagfæringar á núverandi vatnsbólum, fjölgun á vatnsbólum og samtenging á þeim er vel möguleg á næstu árum.

Hægt er að stilla upp framkvæmdinni í nokkra áfanga:

4.1 Áfangi 1

Framkvæmdir í vatnsbóli í Lækjarbrekku og í vatnsbólum í Vörðufelli.

Farið verði í lagfæringar í vatnsbólum með það að markmiði að hámarka upptöku vatns inn á dreifikerfið. Setja þurfi upp vöktun á vatnsmagni úr lindum að vatnstönkum, frá vatnstönkum inn á dreifikerfið og einnig vöktun á vatnsmagni sem fer um yfirfall. Með því móti fæst yfirsýn yfir afkastagetu núverandi vatnsbóla og notkun.

4.2 Áfangi 2

Lagaður verði nýr 14 km stofn milli Árness og Brautarholts sem tengir saman dreifikerfið út frá vatnsbólínu í Lækjarbrekku og dreifikerfið út frá vatnsbólum í Vörðufelli. Slík samtenging myndi auka öryggi og áfallapol vatnsveitunnar mikið og koma vatnsveitunni í eina stóra vatnsveitu, en ekki tvær aðskildar.

4.3 Áfangi 3

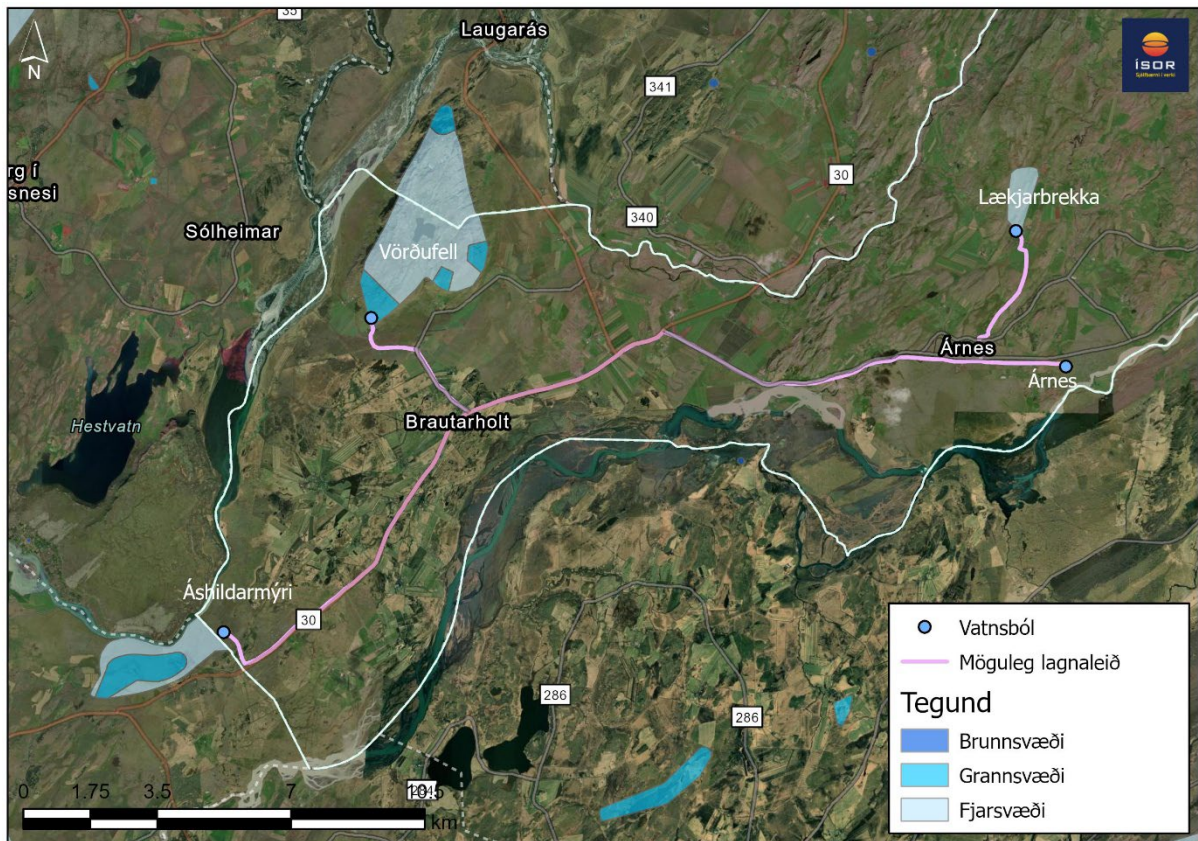
Borað verði nýtt vatnsból í samræmi við skýrslu ÍSOR frá 2009, sem er um 4 km frá Árnesi og lagaður stofn að dreifikerfi vatnsveitunnar í Árnesi. Slík framkvæmd stækkar dreifikerfið ásamt því að auka mögulega afkastagetu kerfisins í heild og eykur öryggi og áfallapol enn meira.

4.4 Áfangi 4

Borað verði nýtt vatnsból í samstarfi við vatnsveitu Áshildarmýrar og lagaður stofn frá vatnsbólínu um 8 km að Brautarholti þar sem stofninn tengist núverandi dreifikerfi. Þá væri verið að bæta við fjórða vatnsbólínu inn á dreifikerfið, ásamt því að samtengja öryggistengingu við vatnsveitu Áshildarmýrar.

4.5 Áfangi 5

Samhliða því að dreifikerfi vatnsveitunnar stækki í hverjum áfanga, þá verði í síðasta áfanga uppbyggingar vatnsveitunnar horft til þess að stækka dreifikerfið enn frekar svo að það þjónusti alla íbúa sveitarfélagsins. Á mynd 8 má sjá tillögu að lagnaleið nýrrar vatnsveitu eftir uppbyggingu.

Mynd 8. Möguleg vatnsveita eftir uppbyggingu. Lagnaleið tengir saman öll vatnsból sveitarfélagsins.

5 Heimildir

Árni Hjartarson, (2006). *Vatnsból fyrir frístundabyggð við Áshildarmýri á Skeiðum*. Íslenskar orkurannsóknir, ÍSOR-06250.

Árni Hjartarson, (2009). *Vatnsból fyrir Árnes og nágrenni*. Íslenskar orkurannsóknir, ÍSOR-09094

Haraldur Þór Jónsson (2025). *Minnisblað vegna erindis frá Vatnsveitufélagsinu Suðurfalli og rekstur og uppbygging kaldavatnsveitna í Skeiða- og Gnúpverjahreppi til framtíðar*. Skeiða- og Gnúpverjahreppur, mál nr. M202510-0082.

Þórólfur H. Hafstað (2011). *Vatnsveita á Skeiðum. Vatnsöflun undir Vörðufelli*. Íslenskar orkurannsóknir, ÍSOR-11072.

Kópavogur: Urðarhvarfi 8, 203 Kóp. – Sími: 528 1500
Akureyri: Rangárvöllum við Hlíðarfjallsveg, 603 Ak. – Sími: 528 1500
isor@isor.is – www.isor.is